

Individual Session –

Translating difference: The Other in Other Words

Besik Kharanauli's Latest Metapoetic Books – at the Crossroads of Tradition and Innovation

ბესიკ ხარანაულის უახლესი მეტაპოეტური წიგნები – ტრადიციისა და ნოვაციის გზაჯვარედინზე

Tamar Barbakadze

Shota Rustaveli institute of Georgian Literature
(Georgia)

თამარ ბარბაქაძე

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტი
(საქართველო)

Abstract:

Besik Kharanauli called the „intersection of prose and poetry“ an innovative, alternative genre which has been established by him in Georgian literature in 2020s. In his metapoetic collections („Eh, Bessarion“, „The Great Drinking“), Kharanauli talks about the latest hard times, caused not only by the pandemic, but also by the movement of man's soul, national pain, and blowing of the dream.

In our view, Besik Kharanauli's lyrical poems reflect the spiritual kinship of the poet's work, on the one hand, with Nikoloz Baratashvili's lyrical judgment and the attempt to answer the main epochal question („The Fate of Kartli“), and on the other hand, with Galaktion Tabidze's lyrical poems („Talking about lyrics“, „Akaki Tsereteli“). Besik Kharanauli put forward the eternal, cardinal question about the purpose of the poet and poetry as the main issue of the modern Georgian lyrical poem, lyrical cycles.

Along with the lyrical poem, Besik Kharanauli creates the basis for alternative poetics, i.e., a „poem in prose“. The poem in prose is known to be

based not on a narrative but on a subjective-evaluative aspect. Northrop Frye notes that the form of a poem affects the semantic structure, absorbs the meaning. Andrei Bely seeks rhythm in both verse and prose and thus destroys their genre nature.

Denying the genre peculiarities of prose and poetry, their specificity, B. Kharanauli creates new metatexts: semantics and rhythm are united by the principle of free, unlimited expression of thought. The author is completely free in self-expression. In these metatexts, the traditional restrictions of prose or poetry, especially verse, are removed. In a lyrical cycle of „Songs during the Pandemic“, the informativeness of the narrative, the documentary, the laconicism are determined by aphorisms. All poetic phrases are divided into metro-rhythmic periods (5/4/5, 5/5/4/3, etc.). In all the texts, there is a minimal rhythmic impulsivity.

The poetic tradition of Besik Kharanauli's innovative metatexts is based on 19-th century original or translated Georgian poetry and Galaktion's lyric poem „A Conversation about Lyrics“.

Besik Kharanauli's „Pandemic Songs“ is a new form of defeating by poetry and assimilation of „non-fictional space“, the poetry of the future. The poet recognizes the need to unite story and emotion, prose and lyricism as a means of overcoming the global, pandemic spiritual crisis and anxiety.

Keywords: Metapoetry, lyrical poem, Prose poem

საკვანძო სიტყვები: მეტაპოეზია, ლირიკული პოემა, ლექსი პროზად

სიტყვიერი ხელოვნების წარმოშობა, პოეზიის აუცილებლობა, კატეგორიული მოთხოვნის შესრულების პირობას გულისხმობს: „სალიტერატურო ენა განსხვავდებოდეს საყველპურო ენისაგან, ხოლო მხატვრული მიზანი – სინამდვილის ასახვა ენის მეშვეობით, ინფორმაციული ასახვისაგან“ (ლოტმანი, 1987, გვ. 3). პოეტის დანიშნულება, ფუნქცია – ეროვნული ენის წიაღში და მისი მეშვეობით მუდმივად შეინარჩუნოს შემოქმედის, მქმნელის, გარდასახვის უნარი – უცვლელი დარჩა თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში; თუმცა ცნობილია, რომ „პოეზიის წარმოქმნა ეროვნული ენობრივი ტრადიციის საფუძველზე რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესია... ამჟამად ორივე თეორია – „ენასთან ბრძოლის“ თეორიაც და ბუნებრივი ენის მიმართ პოეზიის თვისებრივი სხვაობის უარყოფის თეორიაც – მეცნიერების ადრინდელი ეტაპის გრდაუვალ უკიდურესობად ითვლება“ (ლოტმანი, 2015, გვ. 367).

ამგვარი განმარტება აუცილებლად მივიჩნიეთ ბესიკ ხარანაულის შემოქმედებაზე საუბრის დაწყების წინ. პოეტი განსაკუთრებით ზრუნავს მშობლიური ენის მეშვეობით, პიროვნულის, აუცილებლად სათქმელის, ასამეტყველებლად. ფიქრისა და ემოციის გამოსახატავად ყველაზე მეტად თავის მშობლიურ კუთხეს: ფშავსა და ხევსურეთს, ივრისპირის ქართულს, ეყრდნობა: „არაა საკვირველი! ამ კუთხეში მხოლოდ პოეზიის ენით მეტყველებენ, რამაც ენას მხატვრულობა და ლაკონურობა შესძინა, ხალხი კი შეიწირა. არაა საკვირველი: როცა ადამიანები პოეზიის მიხედვით ცხოვრობენ“ (ხარანაული, 2010, გვ. 206). ამ წიგნშივე: „სამოცი ჯორზე ამხედრებული რაინდი, ანუ წიგნი ჰიპერბოლებისა და მეტაფორებისა“ – მსჯელობს ბესიკ ხარანაული მეცნიერებისა და პოეზიის უმორესი და უძველესი წინაპრების შესახებ: მეცნიერების შესაძლო მამამთავრად თუ აბელს მივიჩნივთ, ხოლო კაენს – პოეზიის მამად, მაშინ პოეზიის არსის გაგება ასეც შეიძლება: „პოეზია დაუღლეელია, ცოდვა არ ასვენებს, დაძრწის, დაეძებს... მაინც კი ზემოდან დასცქერის მეცნიერებას პოეზია, მისი მონაპოვარი თავისი ჰგონია“. აქვე ბესიკ ხარანაული გვთავაზობს ამონარიდს წიგნიდან: „ლექსიკონი უნცრუათ ლეკოს ძისა“. ლექსო ჭინჭარაულის, ცნობილი ქართველი ენათმეცნიერის, ლექსიკოლოგის, მიერ შედგენილი 25 000-სიტყვიანი ლექსიკონიც პოეტს „ძეგლად“ მიუჩნევია. „ძეგლი“ კი მთიელთა მეტყველებაში ერთგვარი თვითგასამართლება იყო, რაიმე დანაშაულის, ცოდვის გამოსასყიდად ხატისათვის აღთქმული შესაწირავი. ბესიკ ხარანაული მიიჩნევს, რომ „ეს ლექსიკონი, ეს ენა, ეს სიტყვა, ეს

პოეზია, ეს ხალხი... თავისია და სხვა არავისი“, ამიტომაც პოეტიკა და ენათმეცნიერებაც – ჰიპერბოლებისა და სინამდვილის მსახურიც: ცოდვის ხსოვნაც და შრომაც ვალად ადევს თანამედროვე პოეტს.

ბესიკ ხარანაულის პოეტური ლექსიკონიდან ამჯერად მხოლოდ ორ სიტყვაზე გავამახვილებთ ყურადღებას. ერთი სულ ახალი ლექსიდანაა: „*თორემ გაიცისამგვანა*“: „*საქართველო დაიცალა, / სისხლისაგან, ტანისაგან, / ცარიელში მხოლოდ ქარი / ზუზუნებს სატანისაგან. / საქართველო დაიცალა, / ქალისაგან, კაცისაგან, / ცარიელში მხოლოდ ქარი / ზუზუნებს სატანისაგან... მეოცნებემ საქართველო მხოლოდ გაიცისამგვანა... მიუბრუნდით საქართველოს / თორემ გაიცისამგვანა*“. 2022 წლის 25 ივლისს გამოქვეყნებულმა, ამ ტრადიციული, მშობლიური შაირით (დაბალი და მაღალი შაირი შერეულია მასში, 2/6 სქემა კი ბოლოს, გაფრთხილებად გაისმის) დაწერილმა ლექსმა, დღემდე უცნობი, გაკომპოზიტებული, სამგზის გამეორებული ზმნით, თანამედროვე საქართველოს ტრაგიკული სინამდვილე პოეტის წვალეებით, ტანჯვით მოპოვებული ჰიპერბოლით: „*გაიცისამგვანა*“ – წარმოუდგინა მკითხველს.

ბესიკ ხარანაული თანამედროვე ქართული პოეზიის რეფორმატორია. XX ს. II ნახევრიდან, 60-იანი წლებიდან მოკიდებული, მას დღემდე არ შეუწყვეტია აქტიური ძიება საკუთარი სულისა და გონების პოეტური ფორმულირებისათვის. იგი, თითქმის ყველა ეტაპზე, თეორეტიკოსიც არის თავისი შემოქმედებისა და თამამი ექსპერიმენტატორიც. არასოდეს ერიდება ახლებურად თქმის საშიშროებას, თუნდაც ქართული ვერლიბრის კლასიკოსს ტრადიციული, ქართული კლასიკური ლექსის რითმისა და საზომების მკაცრი ჩარჩოები დასჭირდეს. არც იმას უფრთხის, ლექსის წერა ლოცვად რომ მოიხსენიოს, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილიას, აკაკის, პაოლო იაშვილისა და სხვათა მსგავსად.

ბესიკ ხარანაული სულიერ თავშესაფარს ეძებს და პოულობს კლასიკური ქართული, კონვენციური ლექსის ჩარჩოებშიც, თუმცა მისი ვერლიბრი თუ მეტაპოეტური ჩანაწერები, განსჯანი, ასევე, საუკეთესოდ გადმოსცემს ჩვენი თანამედროვე ბრძენისა და „მათეჟამის“, მესიტყვის განცდილსა და ნააზრევს. მაგალითად, მშობლიური დიალექტიდან გაცოცხლებული სიტყვა „ფატარი“. ბესიკ ხარანაული განმარტავს „*ფატარი მომზრალი ფეხების ქავილს ნიშნავს ჩვენს დიალექტზე*“ (ხარანაული, 2014, გვ. 17). პოეტი იგონებს:

„ბებო აფრთხილებდა ბავშვობაში, რომ მომზრალი ტერფები „ცეცხლისთვის არ მიეფიცებინა: „–მომზრალს რომ უცებ ცხელი მოხვდება, უარესია!“ და აი, განსჯა ამ სიტყვით, „ფატარი“, გამოწვეული უსიამოვნების არსისა: „და, მრავალი წლის შემდეგ, როგორც იქნა მოპოვებული კმაყოფილება გადაიქცევა უსიამოვნებად, და, დაიწყებ მიზეზების გახსენებას, მიზეზთ-მიზეზების, და წახვალ სამოცისაკენ, ორმოცდაათისკენ, ორმოცისკენ, ოცდაათისკენ, ოცისკენ, თოთხმეტ-თხუთმეტისკენ, რვა-ათისკენ, შობისკენ, სასუფევლისაკენ, რომ უკუიქცე კვლავ დედამიწისკენ, შენი აქამდგმურობის სახლამდე.

ახლა ხომ ხვდებით ჩემს მდგომარეობას?

გახსენებებმა, სხვა და სხვა მიზეზითაც, სიმსუბუქე იციან, ფრთები აქვთ და არსად გაფრენა არ ეზარებათ, და, – სადაც კანკს მოიკიდებენ, იქ რაღაც განძია ადამიანისათვის.

ყინვა და შიმშილი, ტანჯვა და წვალება რომ არა, ამდენი ანგელოზი არ მიატოვებდა ჩვენს დედამიწას“ (ხარანაული, 2014, გვ. 17).

ამ ტექსტს შინაგან რიტმს, პოეტურობას, ანიჭებს სამგზის გამეორებული და კავშირი, „ვეფხისტყაოსნის“ სტროფების მე-4 ტაეპის წინ დართული „და“ და პოემაში გამოხატული სიხარულის მეტაფორა: „...ცამცა გაიდარბაზესა“ გვახსენდება; მერე კი „გაიცისამგვანას“ შორს მიმავალი ტკივილის ახსნაში გვეხმარება პოეტი და მეცნიერი: ქართველი ემიგრანტების მიერ ამჟამად მოპოვებული კმაყოფილება სამომავლოდ გადაიქცევა უსიამოვნებად და დაიწყება მიზეზების გახსენება: „ფატარი“ და „გაიცისამგვანა“ – ხორციელი კმაყოფილება და სულიერი უსიამოვნება, „ვეფხისტყაოსნის“ გმირთა ბედნიერების საპირისპიროდ; ადამიანებისაგან დაცლილი საქართველო და მხოლოდ ზეცისაკენ, წარსულისაკენ მზერა სანუგეშო ვერ იქნება...

ბესიკ ხარანაულის პოეზიას „სიბრძნის ერთი დარგის“ თვისება გამორჩეულ ელვარებას ანიჭებს: ტროპული, სინტაქსური ფიგურები მკითხველის გონებრივ თვალსაწიერს აფართოებს და ახალ ცოდნად, სამყაროს მხატვრულ-სახეობრივ შემეცნებად გადაიქცევა: პოეზია მატერიალურის (ოქროს, ალმასის), ფიზიკურის არსებობის ფორმისა და მოძრაობის ამქვეყნიური გამოხატვის (სიჩქარე, მასა, მოცულობა) ყველაზე მარჯვე ხერხია, საშუალებაა. თქმის ხელოვნების, მესიტყვის საქმეს კი შემფასებელთა მოწონება-დაწუნება ვერაფერს დააკლებს.

პოეზია შიგნიდან შედის გარეთა ფორმაში,
პოეზია გარედან არ შედის ფორმაში...

.....

პოეზიას ერთი ნაბიჯით რომ
გაცდება, ყველაფერი სხვადასხვაა და არც ერთი არაა
ჭეშმარიტი. წამი თუ არ დაიგემოვნე, წუთი დაგახრჩობს
და დღეს რაღას უზამ?

(„აი, მესიტყვის ლოცვა“. ხარანაული, 2020, გვ. 186-187)

პოეტის მთავარი ამოცანაა პოეზიის ერთგულება: სოციალური თუ ყოფითი პრობლემები კი არა, თვით სიტყვის ესთეტიკის საკითხებზე მსჯელობაც კი, შესაძლოა, დამლუპველი აღმოჩნდეს მესიტყვისათვის: ბესიკ ხარანაულის ამ ვერლიბრისათვის აუცილებელი გრამატიკული პარალელიზმები ერთდროულად ცოდნასაც გვაზიარებს და ესთეტიკურ სიამოვნებასაც გვანიჭებს. თუ შემოქმედებითი გზის დასაწყისში ბესიკ ხარანაული პოეზიისათვის გრძნობის, ემოციის უპირატესობას მიანიშნებდა: „ერთი ცრემლით მეტი ვარ თქვენზე!“ XXI ს. 20-იან წლებში პოეტი თავის მრწამსს ასე აყალიბებს: „ნაცარზე დაწერ თუ ფურცელზე, / სულ ერთია, ფიქრს იგერიებ, წერა არის მოგერიება“, „ადამიანი: ხომ არა ვარ მეც ისეთივე“ (ხარანაული, 2020, გვ. 123). ნაწერი კი, ბ. ხარანაულის აზრით, „სინათლის ხაზია შენ მიერ შეთხზულ ქაოსში“ („თარგმანი ამერიკულიდან. მეტაპოეტური ნაწერი“ (ჟურნ. „არილი“, 2014, N1(221), გვ.). იური ტინიანოვი აღნიშნავდა: „ყოფა მიემართება ლიტერატურას, პირველ ყოვლისა, თავისი ენობრივი სპეციფიკით...“ (ტინიანოვი, 2010, გვ. 139). ბესიკ ხარანაული „მეტაპოეტურ ნაწერში (თარგმანი ამერიკულიდან)“ ზუსტად განსაზღვრავს თავის ენობრივ პოზიციას: „მკითხველს თავისი ენით უნდა ელაპარაკო, არა შენითა!“

ბესიკ ხარანაულის მეტალიტერატურული, მეტაპოეტური ტექსტები საუკეთესო საშუალებაა მკვლევრებისა და მკითხველისათვის არა მარტო ავტორის, არამედ, საზოგადოდ, ქართული პოეზიის აწმყოსა და მომავლის, მისი მიზნისა თუ ფუნქციის გასარკვევად. ბესიკ ხარანაულის პოსტმოდერნისტულ მეტაპოეზიაში, როგორც მოსალოდნელია, პოსტმოდერნისტული მსოფლადქმისათვის: „მოვლენები აღარ ვითარდება ღმერთის ან ბუნების მიერ დადგენილი, ტრადიციული წესით“ (წიფურია, 2008, გვ. 269). პოეტი თვითონ გვთავაზობს მოდელირებული სინამდვილის ამბავს, თუ როგორ მოხდა „პოეზიის დაკრძალვა

ქართულ სივრცეში“ („ლიტერატურული გაზეთი“, 2021, 5-18 თებერვალი, გვ. 4). აგრესიული, ძალადობრივი რეალობა, პანდემიური შიშისთვის მუშტმოდერებული დრო, უგუმბათო ტაძრის მეტაფორით შენიღბული პოეზია თავის მსახურთა რიცხვს უსასრულოდ ამცირებს: უმწეო, უილაჯო, უთავშესაფრო პოეტი ვერც ღვთის საიდუმლოს შეიმეცნებს და ვერც ვერავის ანუგეშებს სამყაროს კანონზომიერების აუცილებლობით; ამ აზრის, ფიქრის გადმოსაცემად მეტაპოეტური ტექსტი, შესაბამისად, ვერც მხოლოდ ტრადიციულ სალექსო პარამეტრებს (საზომს, სტროფს, რითმას) შეაფარებს თავს და ვერც ფონიკას, ბგერათა კეთილხმოვანებას დაეყრდნობა; თუმცა „შ“ ბგერის ალიტერირებით მაინც ჩნდება განწყობა-განცდა შიშისა, „პოეზიის დაკრძალვამ“ რომ უნდა გამოიწვიოს:

და გაინაზნენ დედამიწის მაშენებლები,
შიშმა დაუარათ, რომ სიმცირე იხილეს თავისი:

.....

– რაღას ვაშენებდით, თუ გუმბათი არ გვექნებოდა?!
(„პოეზიის დაკრძალვა ქართულ სივრცეში“.

„ლიტერატურული გაზეთი“, 2021, 5-18 თებერვალი, გვ. 4)

ბესიკ ხარანაულის პოსტმოდერნული ეპოქის მეტატექსტები, ბოდრიარის თეორიის მსგავსად, სინამდვილის წინმსწრები, სიმულაციური მოვლენებია. „პოსტინდუსტრიული საზოგადოების“ (მომხმარებელთა, მედია-საზოგადოება, ინფორმაციული, მაღალტექნოლოგიური, ელექტრონული) (ჯეიმსონი, 1991) პოეზიის „გარდაცვალებისა“ და პოეტის, „მშენებელის“, უფუნქციობის აღსარებად უნდა მივიჩნიოთ ბესიკ ხარანაულის ეს სიტყვები:

„კომპიუტერი უნდა გვეცვას, გვეხუროს, ჩვენთან დადიოდეს, ჩვენი სუნთქავდეს. ის უნდა იყოს შეერთებული ჩვენი სხეულის ენერგიაზე, ჩვენს აზრზე და ტვინის სკაზე, – შესაძლოა, სულიც ვიხილოთ.

იქნებ აზრი ჰაერში უნდა იკრიბებოდეს და არა ფურცელზე? იქნება უნდა დაფრინავდეს და არა იდოს?

მომეცით მე საშუალება და სულს აღმოვაჩენ! (ხარანაული, 2012, გვ. 14).

... და მაინც: პოეტი არის მახარებელიც და მხსნელიც, არქიტექტორიც და მშენებელიც, სიტყვის მამიებელიც და თავის ტექსტებში მისი შემნახავიც, ამიტომ ბესიკ ხარანაულის XXI ს. მეტატექსტები, მეტაპოეტური ნაწერები, თუნდაც ლექსით არ იყოს წარმოდგენილი, პოეზიაა: „უნდა მიჰყვე პოეზიას – სრულიად და, ლექსს – რამდენადმე“ (ხარანაული, 2010, გვ. 511), – აღნიშნავს ბესიკ ხარანაული, რომლის ტექსტების სტრუქტურას პარალელიზმის პრინციპი განაპირობებს. „პოეზიის სტრუქტურა უწყვეტ პარალელიზმს ემყარება, ებრაული პოეზიის ე.წ. პარალელიზმებითა და საეკლესიო მუსიკის ანტიფონებით დაწყებული, ბერძნული, იტალიური თუ ინგლისური ლექსის ურთულესი ხვეულებით დამთავრებული. მაგრამ პარალელიზმი აუცილებლად ორგვარია: ისეთი, რომელშიც დაპირისპირება მკვეთრად არის გამოკვეთილი (ლექსის სტრუქტურა: რიტმი – მარცვალთა გარკვეული თანმიმდევრობით გამეორება, საზომი – რიტმის გარკვეული თანმიმდევრობით გამეორება; ალიტერაცია, ასონანსები, რითმები), დაპირისპირება უფრო გარდამავალია, ანუ, ასე ვთქვათ, ქრომატულია“ (იაკობსონი, 2010, გვ. 195). რომან იაკობსონი თავის ცნობილ ნაშრომში „ლინგვისტიკა და პოეტიკა“, რომლის შესანიშნავი თარგმანი ქართულად ირაკლი კენჭოშვილს ეკუთვნის, იმოწმებს ჰოპკინსის განსაზღვრებას: „უეტაპო კომპოზიციას“ (*verseless composition*), ანუ მხატვრული სიტყვიერების პროზაულ ნაირსახეობას, რომელიც პოეტურად უფრო რთული და პრობლემურია. საუბარია გარდამავალ უბანზე წმინდა პოეტურ და წმინდა რეფერენტულ ენას შორის. ვლადიმერ მაიაკოვსკის აზრით, პოეტურობა არის არა მეტყველების შევსება რიტორიკული სამკაულებით, არამედ მეტყველებისა და მისი ყველა კომპონენტის სრული გადაფასება“ (იაკობსონი, 2010, გვ. 05). „პოეზია ერთგვარი ენაა“ (რანსომი), ამიტომ ბესიკ ხარანაულის ენაც ერთდოულად უნდა იკვლიონ ლინგვისტებმაც და პოეტიკის სპეციალისტებმაც.

ბესიკ ხარანაულმა „პროზისა და პოეზიის პირმესაყარი“ უწოდა იმ ნოვაციურ, ალტერნატიულ ჟანრს, რომელიც XXI ს. 10-20-იანი წლებიდან, რამდენიმე კრებულის მეშვეობით, დაამკვიდრა ქართულ მწერლობაში.

ბ. ხარანაული თავის მეტაპოეტურ კრებულებში („ეჰ, ბესარიონ“ – 2020, „ბოლოშემართული შაში გრძნობას ვერ აგნებს“ – 2020, „დიდი სმა“ – 2019 და სხვ.) უახლესი, კრიზისული პერიოდის, არა მხოლოდ პანდემიით გამოწვეულ, ადამიანის სულის მოძრაობაზე, ეროვნულ

ტკივილზე, ოცნების ქროლაზე საუბრობს საკუთარ თავსა და მკითხველთან.

„მეტაპოეტურ ნაწერს“ ბესიკ ხარანაულმა „თარგმანი ამერიკულიდან“ დაარქვა და ამ სათაურით დაბეჭდა 2014 წელს ჟურნალ „არილის“ პირველ ნომერში. ალბათ, არ შევცდები, თუ ვიტყვი, რომ „მეტაპოეტურ ნაწერს“ „მეტაპოეტური მკითხველიც“ სჭირდება, რომელიც პოეზიისათვის აუცილებელ პარალელიზმებს უხვად დაძებნის თავისი მესიტყვისა და ამერიკული თუ ქართული მხატვრული ტექსტების შედარებისას.

„თარგმანი ამერიკულიდან“ პოსტმოდერნისტული მწერლობისათვის დამახასიათებელ ინტრიგას აღვივებს და ამერიკელი პოეტების ნაცნობი შედეგების გახსენებას იწყებ: შეიძლება, რობერტ ფროსტის „თოვლი“ მოგაგონდეს, რომელიც გასული საუკუნის 80-იან წლებში თარგმნა გიორგი ნიშნიანიძემ. სწორედ ამ თარგმანით მახსოვს დღემდე ბატონი მეზერვი და თოვლი – სიმართლე, ჭეშმარიტება, გადამალული სულის ბრწყინვა. ბესიკ ხარანაულის გაფრთხილება: *„სული თეთრი ხბოსავით უნდა შეინახო. არ უნდა გადახადო, ხალხს არ უნდა დაანახვო, იმ წუთში თვალის გუგებში წამოიღებენ მხამიან ისრებს“*.

„ცხოვრებას ჩვენსას გავამართლებთ იმდენად, საგნებს ჩვენ რამდენადაც ვუპასუხებთ გულის სიღრმიდან.

თავისი ხიბლი ახლავს ყველა განმეორებას.

თავად არ იძვრის ეგ ფურცელი – სიოს ბიძგს ელის“...

(„თოვლი“. ფროსტო, 1985, გვ. 232-233)

რობერტ ფროსტის (1874-1963) სახელს ხშირად ასე მოიხსენიებენ: „ფროსტი – ეს „ამერიკაა“! XXI ს. 20-იანი წლების ქართველი მკითხველიც ფიქრობს: „ბესიკ ხარანაული – ეს „საქართველოა!“ ბესიკ ხარანაულის მეტაპოეტური ჩანაწერის კითხვა პარალელს ბუნებრივად მოგაძებნინებს „მადლის კაცებს“ შორის, რომელთაც „კი არ უნდა უყურებდე, უნდა უსმენდე“ (ფროსტი. „თოვლი“).

მეტაპოეტური ჩანაწერებით, ბესიკ ხარანაული ალტერნატიული პოეტიკის საფუძველს ქმნის. „პროზისა და პოეზიის პირშესაყარი“ ნაირსახეობაა XXI საუკუნის სინამდვილეში აღორძინებული ე.წ. „გარდამავალი ჟანრისა“ – „ლექსი პროზად“. იგი, როგორც ცნობილია, ეყრდნობა არა ნარატივს, არამედ სუბიექტურ-შეფასებით ასპექტს. ჟანრის თეორიის ცნობილი მკვლევარი, ნორტროპ ფრაი, აღნიშნავს, რომ ლექ-

სის ფორმა გავლენას ახდენს სემანტიკურ სტრუქტურაზე, შთანთქავს მნიშვნელობას. ანდრეი ბელის აზრით კი, რიტმი მიჩნეულია ფაქტად, რომელიც წინ უსწრებს „სიტყვიერი შერჩევის“ მომენტს. ანდრეი ბელი რიტმს ეძებს როგორც ლექსში, ისე პროზაში და ამით ანგრევს მათს ჟანრულ ბუნებას.

პროზისა და პოეზიის ჟანრული სპეციფიკის უარყოფით, ბესიკ ხარანაული ქმნის ინოვაციურ, ახლებურ მეტატექსტებს: ამ პოსტმოდერნისტული, ტრაგიკული ირონიულობით ხაზგასმულ, ზოგჯერ უცენზურო, ეპატაჟურ ტექსტებში სემანტიკა და რიტმი ერთიანდება აზრის თავისუფალი, სრულყოფილი, შეუზღუდავი გამოხატვის პრინციპით. ავტორი ბოლომდე თავისუფალია თვითგამოხატვისას. ტრადიციული ჟანრული შეზღუდვები პროზისა თუ პოეზიის, მით უფრო, ლექსისა, მოხსნილია.

საგულისხმოა, რომ გალაკტიონის პოემაში „საუბარი ლირიკის შესახებ“ ერთმანეთს უპირისპირდება ლექსი და პროზა კი არა, არამედ: ლირიკა და პროზა: გამოსახვის ფორმისა და საშუალებების ნაცვლად, მხატვრული სინამდვილის წარმოჩენის განსხვავებული პოზიცია ავტორისა, პოეტისა, რომელიც აბსტრაქციის უნართა და რწმენით, სამყაროს გრძნობისმიერი აზროვნებით ათვისებული სურათით უფრო ღრმად, ვიდრე პროზა.

ბესიკ ხარანაულის მეტაპოეტურ ტექსტში „წიგნი ამბა ბესარიონისა“ ვკითხულობთ: *„რაც სასარგებლოა, არს პოეტიკისათვის“*, *ის საზიანოა პოეტიკისათვის*“ (ხარანაული, 2012, გვ. 745). ამ წიგნის 79-ე თავში ბესიკ ხარანაული მსჯელობს პოეზიის საყრდენზე – გულზე:

„სადაც სახლობს სუყველა გრნობა“...
(ხარანაული, 2012, გვ. 746)

ბესიკ ხარანაულის „პანდემიის დროის სიმღერები“ და „პანდემიის დროის ფრაგმენტები“ „არამხატვრული სივრცის“ პოეზიით დამარცხებისა, მისი ათვისების ახალი ფორმაა, მომავალი „გზის პოემები“: პოეტმა მსოფლიო, პანდემიამ გამოვლილი კაცობრიობის სულიერი კრიზისისა და შფოთვის დამღევის საშუალებად ამბისა და ემოციის, ნარატივისა და „განფრდილი (შეშინებული) სულის“, პროზისა და ლირიკის გამთლიანების აუცილებლობა აღიარა.

ბესიკ ხარანაულის ნოვატორული მეტატექსტების პოეტიკური ტრადიცია XIX ს. ორიგინალური თუ თარგმნილი პოეზიისა (ნიკო-

ლოზ ბარათაშვილის, ივანე მაჩაბლის მიერ თარგმნილი შექსპირის თხზულებების) და გალაკტიონის ლირიკულ პოემისა („საუბარი ლირიკის შესახებ“) და, საზოგადოდ, უმდიდრესი ქართული პოეზიის (ხალხურსა თუ სალიტერატურო ლექსში) წიაღში არის საძიებელი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- იაკობსონი, რ. (2010). გრამატიკის პოეზია და პოეზიის გრამატიკა, წიგნში: ლიტერატურის თეორიის ქრესტომათია, ტ. II, თბილისი: „ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა“.
- ლოტმანი, ი. (1987). ენა, როგორც ლიტერატურული მასალა (მთარგმნელი თინა კოპლატაძე), გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, 48, 27 ნოემბერი, 3
- ლოტმანი, ი. (2015). ენა, როგორც ლიტერატურის მასალა (მთარგმნელი თამარ ლომიძე), წიგნში: ლიტერატურის თეორია. ქრესტომათია, III, თბილისი: „GCLAPress“.
- ტაბიძე, გ. (2005). საარქივო გამოცემა ოცდახუთ წიგნად, წიგნი X, პოემები, თბილისი: „ლიტერატურის მატყანე“.
- ტინიანოვი ი. (2010). ბორის ეიხენზაუმს. ლიტერატურული ევოლუციის შესახებ, წიგნში: ლიტერატურის თეორიის ქრესტომათია, ტ. II, თბილისი: „ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა“.
- ხარანაული, ბ. (2010). სამოცი ჯორზე ამხედრებული რაინდი ანუ წიგნი ჰიპერბოლებისა და მეტაფორებისა, თბილისი: „სეზანი“.
- ხარანაული, ბ. (2012). ლექსები. პოემები. 1954-2005, თბილისი: „ინტელექტი“
- ხარანაული, ბ. (2014). „თარგმანი ამერიკულიდან, მეტაპოეტური ნაწერი“, ჟურნ. „არილი“, 1(21).
- ხარანაული, ბ. (2020). „ეჰ, ბესარიონ“, თბილისი: „ინტელექტი“.
- ფროსტი რ. (1985). წიგნში: ინგლისური და ამერიკული პოეზიის მცირე ანთოლოგია, ინგლისურიდან თარგმნა და შენიშვნები დაურთო გიორგი ნიშნიანიძემ, თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.
- ფხალაძე ე. (2021). თეთრი ხბოსავით შენახული სულის ძიება, ბესიკ ხარანაულის შემოქმედების თავისებურებათა შესახებ“, გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, 9 აპრილი, 7, 9.

References:

- Iakobsoni, R. (2010). Gramat'ik'is p'oezia da p'oeziis gramat'ik'a. Ts'ignshi: lit'erat'uris teoriis krest'omatia, t'. II. [Poetry of Grammar and Grammar of Poetry, in the book: Chrestomathy of Literary Theory, vol. II]. Tbilisi: „lit'erat'uris inst'it'ut'is gamomtsemloba“.
- Kharanauli, B. (2010). Samotsi jorze amkhedrebuli raindi anu ts'igni hip'erbolebisa da met'aporebisa. [A knight riding on sixty mules, or a book of hyperboles and metaphors]. Tbilisi: „sezani“.
- Kharanauli, B. (2012). Leksebi. Poemebi. 1954-2005. [Poems. Poems. 1954-2005]. Tbilisi: „int'elekt'i“.
- Kharanauli, B. (2014). „Targmani amerik'ulidan, met'ap'oet'uri nats'eri“. [\"Translation from American, metapoetic writing\"]. Zhurn. „arili“, 1(21).
- Kharanauli, B. (2020). „Eh, besarion“. [\"Eh, Besarion\"]. Tbilisi: „int'elekt'i“.
- Lot'mani, I. (1987). Ena, rogorts lit'erat'uruli masala (mtargmneli tina k'op'lat'adze). [Language as a literary material (translator Tina Koplatadze)]. Gaz. „lit'erat'uruli sakartvelo“, 48, 27 noemberi, 3.
- Lot'mani, I. (2015). Ena, rogorts lit'erat'uris masala (mtargmneli tamar lomidze). Ts'ignshi: lit'erat'uris teoria. krest'omatia, III. [Language as a material of literature (translator Tamar Lomidze), in the book: Theory of Literature. Chrestomatia, III]. Tbilisi: „GCLAPress“.
- Pkhaladze, E. (2021). Tetri khbosavit shenakhuli sulis dzieba, Besik' Kharanaulis shemokmedebis taviseburebata shesakheb“. [Searching for a soul preserved like a white calf, about the peculiarities of Besik Kharanauli's creativity\"]. Gaz. „lit'erat'uruli sakartvelo“, 9 ap'rili, 7, 9.
- Prosti, R. (1985). Ts'ignshi: inglisuri da amerik'uli p'oeziis mtsire antlogia, inglisuridan targmna da shenishvnebi daurto Giorgi Nishnianidzem. [In the book: A small anthology of English and American poetry, translation from English and notes added by Giorgi Nishnianidze]. Tbilisi: „sabch'ota sakartvelo“.
- Tabidze, G. (2005). Saarkivo gamotsema otsdakhut ts'ignad. Ts'igni X. P'oemebi. [Archival publication in twenty-five books, Book X, Poems]. Tbilisi: „lit'erat'uris mat'iane“.
- Tinianovi I. (2010). Boris Eikhenbaums. Lit'erat'uruli evolutsiis shesakheb. Ts'ignshi: lit'erat'uris teoriis krest'omatia, t'. II. [Boris Eichenbaum. About Literary Evolution, in the book: Chrestomathy of Literary Theory, vol. II]. Tbilisi: „lit'erat'uris inst'it'ut'is gamomtsemloba“.